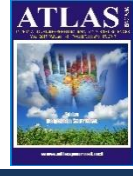

ATLAS INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X

Article Arrival Date:26.06.2018

Published Date:12.09.2018

2018 / September

Vol 4, Issue:12

Pp:979-985

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

GELENEKSEL TÜRK SAZ MÜZİĞİNDE YORUMU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

THE FACTORS THAT AFFECT THE INTERPRETATION OF A MUSICAL COMPOSITION IN TURKISH INSTRUMENTAL MUSIC

Dr.Öğr. Üyesi Göknil BİŞAK ÖZDEMİR

Istanbul Okan Üniversitesi Konservatuvarı Müzik Bölümü
goknil.ozdemir@okan.edu.tr

ÖZET

Yorum, sanatın her alanını ilgilendirdiği gibi, müzikte de önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Bir müzik eseri, önce bestelenir, daha sonra yorumlanır ve dinleyiciye ulaşır. Yani bestecinin yaşadığı dönemi, müzikal kimliğini, kişiliğini ve duygularını yansıtan müzik eseri, bu duygulara sadık kalınarak yorumcu tarafından kendi müzikal yetenekleri doğrultusunda yeniden yaratılmaktadır. Bir eser, her icracı tarafından ayrı yorumlandığı gibi, farklı zamanlarda aynı icracı tarafından yorumlanan eser yorumu da farklılık göstermektedir. Saz ve söz müziği olarak ikiye ayrılan Geleneksel Türk Müziğinin en önemli özelliği meşk usulü eğitime dayanmasıdır. Repertuarı on yedinci yüzyıldan itibaren geliştirilen çeşitli nota sistemleri ve yirminci yüzyılda batı notasının kullanılmasıyla tespit edilmiş ve günümüze ulaşmıştır. Ancak nota kullanılarak eğitim yapılmasına rağmen, meşk sistemi hala önemini kaybetmemiştir. Dolayısıyla Türk saz müziğinde usta-çırak ilişkisi ve böyle bir eğitim sürecinden geçmek, icracının yorumunu etkileyen önemli faktörlerin başında gelmektedir. Bu eğitim süreciyle icracı, Geleneksel Türk Müziğinin üslup özelliklerini kavrayacak, bu da yorum sürecine katkıda bulunacaktır. Çünkü Geleneksel Türk Müziğinde üsluba etki eden icra özellikleri ve süslemeler, saz icracısının yorumuna doğrudan etki etmektedir. İcra edilecek eserin dönemi de saz icracısının yorumunda önemli rol oynamaktadır. Dönemin üslup özellikleri, eser ve bestecisi hakkındaki bilgiler yorumu etkileyen önemli faktörlerdendir. Ayrıca saz müziğinde icracının eğitimi ve müzikalitesinin yanı sıra kişisel özellikleri, fizyolojik ve psikolojik faktörler gibi etkenler de yoruma etki etmektedir. Bu çalışmada, Geleneksel Türk Müziğinin üslup özellikleri, icra edilen eserin dönemi, bestekarı; çalgının özellikleri, icracının eğitimi, müzikalitesi, hafızası, fizyolojisi ve psikolojisi gibi konular ele alınarak, Geleneksel Türk Saz Müziğinde yorum unsurları incelenecek, yorumu etkileyen faktörler tespit edilecektir.

Anahtar kelimeler: Geleneksel Türk Müziği, Türk Saz Müziği, Yorum.

ABSTRACT

Interpretation, in other words performing a musical composition with one's own artistic and musical identity is an important issue. A musical composition reflects the musical identity and emotions of its composer. However it is also a reforming of a composition with the performer's emotional and professional abilities while keeping the original musical features of a composition. Although one musical composition can be rendered differently by different performers according to their emotional and musical understanding and musical background it can also be rendered differently according to the period of time in which it is performed. The most important characteristics of traditional Turkish Music, which is divided in to two part as instrumental and vocal music is that it is taught by ear, that is practising with a master interpreter rather than by reading musical notes. Various note systems, whose repertoire has been developed since the 17th century, have been pointed out with the usage of western notes. Besides teaching and learning by reading the notes, the importance of teaching and learning songs by ear, that is practising with a master performer is still the main approach in traditional music training. For this reason in teaching Turkish Instrumental music master and student cooperation is still an important factor that affects the rendition of a music performer. This way a music performer can learn the traditional style and characteristics and he can reflect this upon his performing abilities and artistic approach in using grace notes besides using the main notes of a music piece. The time period also plays an important role in

interpretation of a musical piece. Also the style and musical characteristics of its time period, information about the composer and his compositions, the performers' musical and educational background, his musicality, his physical and psychological features are also other factors that affect the interpretation of a musical piece. In this study, traditional Turkish music styles and characteristics, the time period of a music work, its composer, education of a performer, his musicality, his past, his memory, his physicality and his psychology will be handled and the factors that affect the interpretation of a musical performance will be found out.

Key words: Traditional Turkish Music, Turkish Instrumental Music, Interpretation.

1. GİRİŞ

Bu makalede, sanatın her dalında olduğu gibi müzikte de önemli bir yer teşkil eden yorum konusu araştırılmış; müzikte yorum, geleneksel Türk müziğinde yorum, Geleneksel Türk müziğinin üslup özellikleri ve Türk saz müziği incelenerek, saz icrasında yorumu etkileyen faktörler tespit edilmiştir.

Geleneksel Türk Müziği söz ve saz müziği olarak ikiye ayrılmaktadır. Zengin edebiyatı, sözlü müziğini geliştirmiş, on dokuzuncu yüzyıla kadar daha çok sözlü eserler bestelenmiştir. Saz müziğimizde bir ekol olarak kabul edilen Tanburi Cemil Bey'den itibaren çeşitli formlarda eserler üretilmiş, saz müziğimiz gelişmiş ve zenginleşmiştir. Önemli saz icracıları, farklı üsluplar ve tavırlar oluşmuştur. Saz icracılarının artmasıyla da yorum kavramı önem kazanmıştır. Üzerinde çok konuşulan bu konunun, bilimsel olarak ele alınmamış olması, bu çalışmayı yapmaktaki temel sebeptir.

Bir bestecinin yaşadığı dönemi, müzikal kimliğini, kişiliğini ve duygularını yansıtan müzik eseri, bu duygulara sadık kalınarak yorumcu tarafından kendi müzikal yetenekleri doğrultusunda yeniden yaratılmaktadır. Yorum olarak tanımlanan ve her defasında yeniden yapılandırılan icralar, dönemleri ve kişileri yansıtmaktadır.

Saz ve söz müziği olarak ikiye ayrılan Geleneksel Türk Müziğinin en önemli özelliği meşk usulü eğitime dayanmasıdır. Repertuarı, on yedinci yüzyıldan itibaren geliştirilen çeşitli nota sistemleri ve yirminci yüzyılda batı notasının kullanılmasıyla tespit edilmiş ve günümüze ulaşmıştır. Ancak nota kullanılarak eğitim yapılmasına rağmen, meşk sistemi hala önemini kaybetmemiştir.

Geleneksel Türk saz müziğinde, icra edilecek eserin önce bestekar ve dönem açısından incelenmesi, daha sonra o dönem icrasını, üslubunu bilen bir ustayla meşk edilmesi gerekmektedir. Türk müziği notalarında yoruma dair işaretler yeterli olmadığından, usta-çırak ilişkisi daha da önem kazanmaktadır.

Meşk eğitimi, icra edilen çalgı, eser ve icracının özellikleri, Geleneksel Türk saz müziğinde yorumu etkileyen faktörlerdir. Yorum; icracıya, zamana ve mekana göre de değişiklik göstermektedir.

2. MÜZİKTE YORUM

Bir müzik eserini icra eden şarkıcı, enstrümanist ya da yöneticinin, o eseri bestecinin düşünce ve duygularını da dikkate alarak sunma amacıyla uyguladığı duygusal davranışın ve bilimsel inceleme sonuçlarının tümünü yorum olarak tanımlayabiliriz (Özdemir, 2013:8)

Yorum, sanatın her alanını ilgilendirdiği gibi, müzikte de önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Bir müzik eseri, önce bestelenir, daha sonra yorumlanır ve dinleyiciye ulaşır. Yani bestecinin yaşadığı dönemi, müzikal kimliğini, kişiliğini ve duygularını yansıtan müzik eseri, bu duygulara sadık kalınarak yorumcu tarafından kendi müzikal yetenekleri doğrultusunda yeniden yaratılmaktadır.

3. GELENEKSEL TÜRK MÜZİĞİNDE YORUM

Her sanat dalında olduğu gibi, geleneksel Türk müziğinde de çok önemli olan yorum kavramına, Türk Müziği kaynaklarında oldukça az rastlanması dikkat çekicidir. Türk müziğinde yorum, üslup özelliklerine bağlılığı sebebiyle, sadece üslup ile ilgili konuların içinde rastladığımız; usta icracılarla bir araya gelindiğinde sıkça sözü edilen bir kavramdır.

Erol Deran yorumu şöyle açıklamıştır: “Yorum aslında icracıların birikimidir. Maddesel ve manasal duygularını, manasal hallerini ve ilmini bir araya getirerek, icra ettiği eseri kendi süzgecinden geçirerek algılamasıdır.” (2011)

Mutlu Torun ise yorumu, icracının bestecinin duygularını ifade etmesi olarak tanımlamaktadır. “Yorumu eskiden olduğu gibi “ifade” olarak alıyorum ben. Yani müzisyenin icra ettiği eserin duygusunu vermeye çalışması.” (2011)

Geleneksel Türk müziğinde kullanılan nota yazısı, icracının eseri nasıl yorumlaması gerektiği konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu durum da kimi zaman problem oluşturmaktadır. Ancak Batı müziğinde yoruma ait süsleme ve nüanslar nota da gösterilse de, yorumun aslında yorumcuya ait bir kavram olduğunu söylemek mümkündür.

Geleneksel Türk müziğinde yorum, doğrudan doğruya üslup özellikleriyle ilgilidir. Bu nedenle önce üslup özelliklerinin kavranması gerekmektedir.

3.1. Geleneksel Türk müziği Üslubu ve Eğitim Yöntemi

Geleneksel Türk Müziği eğitim sistemi “meşk sistemi”dir. Meşk sistemi, usta-çırak ilişkisi olarak da tabir edilen, bir usta öğreticinin eseri çalgı veya sesiyle icra ederek öğrenciye öğretmesidir. Behar, “bir üstat tarafından musiki parçasının tedricen çalınması ve okunması suretiyle talebeye öğretilmesi ve talebe tarafından öğrenilmesi” (1998: 24) şeklinde tanımlamıştır. Geleneksel Türk müziği bu eğitim sistemi ile bugünlere gelmiştir. Notanın kullanılmasına kadar olan süreçte, üslup özelliklerinin aktarılması meşk sistemiyle mümkün olmuştur. Notalı eğitime geçildikten sonra dahi bu eğitim sistemi kullanılmaya devam etmiştir. Notada gösterilemeyen üslup özellikleri ancak meşk sistemi ile kazanılmakta, yorumu ve icra şeklini büyük ölçüde etkilemektedir.

Meşk sistemi eğitim, uygulamadan ziyade aktarmadır. Hafıza, bu eğitim yönteminde büyük önem taşımaktadır. Ancak bir yazılı belgeye dayanmayan aktarımın birebir olması mümkün değildir. Bu sebeple eserler, geçmişten bugüne her icracının müzikal katkısıyla değişikliğe uğrayarak gelmiştir.

Geleneksel Türk müziği bir makam müziğidir. Makamların seyir karakterine ve perdelerine hakimiyet çok önemlidir. Sazla ya da sesle yorumlanan bir eserde, makamın ve o makama ait seslerin layığıyla kullanılması gerekir.

Batı’daki çok sesli müzikten farklı olarak tek porte üzerinde gösterilmesi sebebiyle Geleneksel Türk müziğinde makam, perde ve usul zenginliği oluşmuştur.

“Klasik Türk Musikisi, icrası itibarı ile bir nüans müziğidir. Bu sebeple notaya alınması sırasında nesnelleşir. Böylece icrada yapılabilecek yorumların alanı sınırlandırılmış olur. (Gerçek 2008:2). Bu sebeple üslup ve tavır sahibi icracıların dinlenmesi hatta taklit edilmesi hususu büyük önem arz etmektedir. Mutlu Torun, Ud Metodunda (2000, 15) Cemil Bey, Nevres Bey, Şerif Muhiddin Targan ve Yorgo Bacanos’un kayıtlarının dinlenmesi ve taklit edilmesinin önemini vurgulamıştır.

Yalçın Tura ise, üslup özelliklerine riayetin, iyi bir icranın temel şartı olduğunu belirtmiştir. (1998:27)

“Ürün her uygulamada yeniden yaratılmaktadır. Ayrıca dönemler değiştikçe beğeni, müzikal estetiğin ilkeleri ile anlayışlar da değişir” (Gerçek 2008: 5).

Geleneksel müziğimizin her devrinde, o döneme mahsus bir üslubu olmuştur. Sesli kayıt öncesindeki icraları sadece kaynaklardan okuyabildik. Bugün ise sesli kayıt döneminden itibaren o devirlerin icrası hakkında fikir sahibi olduğumuz bazı sanatkarlar vardır. Sanat sosyal hayatla aynı paralelde gider. Her devrin kültürü yaşam tarzı, hayat şartları değişikliğe uğradıkça, teknik ilerlemeler arttıkça, sanatlardaki üslup ve yorumlar da değişmektedir. Dolayısıyla üslup özelliğinin yoruma etkisi çok tesirli olmuştur. (Deran, 2011)

4. GELENEKSEL TÜRK SAZ MÜZİĞİ

Geleneksel Türk müziği, zengin edebiyatından dolayı ağırlıklı olarak sözlü eser bestelenmiş bir müzik olsa da, repertuarının büyük bir bölümünü saz müziği eserleri oluşturmaktadır. Ancak geniş bir çalgı yelpazesi olmasına rağmen, çalgıların özelliğini ortaya koyacak, kapasitesini zorlayacak saz eserleri yıllar sonra bestelenmeye başlamıştır. Bestekarlar önceleri sadece fasıl için peşrev ve saz semaisi bestelerken, zamanla saz için bestelenen eserler de üretilmiştir. On sekizinci yüzyıla kadar saz eserleri besteleyerek dönem bestekarlarından ayrılan iki önemli isim, Gazi Giray Han ve Kantemiroğlu'dur. Sadece peşrev ve saz semaisi bestelemişlerdir. On sekizinci yüzyılda Türk Müziğinin ve çalgılarının en parlak dönemlerinde bile ağırlıklı olarak sözlü eserler bestelenmiştir. Bestekarlar çalgılarını refakat için ya da beste yaparken aracı olarak kullanmışlardır. Sözlü eserlere daha çok önem verilmesi sebebiyle pek çok saz eserinin günümüze ulaşmadığı, notaya alınmadan unutulduğu bilinmektedir. Türk Müziği bilgini Saadettin Arel, Musiki mecmuasındaki yazısında şöyle belirtmiştir:

“Kantemiroğlu'nun mecmuası bile peşrev ve semai (Saz semaisi) olmak üzere 365 parça eserin notalarını muhtevi bulunuyor. Kim bilir yüzlerce sene zarfında daha ne kadar saz eseri bir kâğıda yazılabilmek saadetinden mahrum kalarak yok olup gitmiştir” (Arel, 1951: 3)

On dokuzuncu yüzyılda Tanburi Cemil Bey ile birlikte yeni bir çağ başlamıştır. Peşrev ve saz semaisi dışında medhal, oyun havası, ara nağme, taksim, longa, sirto, mandıra gibi çeşitli saz eseri formlarıyla Türk saz müziği, form bakımından çok zengin bir müzik haline gelmiştir. Çalgılar için yapılan eserler artmış, sazının kapasitesini zorlayan iyi sazendeler yetişmiştir.

“Sözle anlatımın etkinliğini artırmak için, insanın çalgıyı geliştirip kullanmasıyla birlikte, bir süre sonra sırf çalgı ile de müzik yapılmaya başlandığını, çalgı kullanmanın giderek müziğin gelişmesine yardımcı olduğunu ve bilinçli müzik üretmenin ortaya çıkmasıyla, sırf çalgı ile seslendirilebilecek müzikler yapılmaya başlandığını, böylece müzik sanatının ortaya çıkıp, toplumların vazgeçilmez bir yaşam biçimi olarak müzikle birlikte yaşadığını ve onu sürekli geliştirdiğini görmekteyiz” (Altuğ, 1988: 279).

4.1. Çalgı ile ilgili faktörler

İcranın yapıldığı çalgı, icrada son derece önemlidir. Perdeli bir çalgıysa perdeleri, dengesi, akordu gibi detaylar, icrayı hatta icracının psikolojisini etkileyerek yorumu etkileyen faktörlerdendir.

Bir çalgı çalmak ve o çalgıda ileri bir seviyeye ulaşabilmek için sabırla çalışmak gerekmektedir. Geleneksel Türk saz müziğinde bir icracının yorum yapabilecek seviyeye gelmesi için, öncelikle icra ettiği çalgının fiziksel ve teknik özelliklerini bilmesi; daha sonra teknik ve müzikal becerinin aynı doğrultuda geliştirilmesi önemlidir. Yani icracının çalgısına hakimiyeti söz konusudur. Bu doğrultuda çalgı için yapılmış eserlerin icra edilmesi, çalgı ile ilgili icracıların dinlenmesi gerekmektedir. İcra edilen çalgıya göre sağ el ve sol el tekniği, nefesli bir çalgı icra ediliyorsa nefes teknikleri ve diyaframın kullanımı yorumu

etkilemektedir. İcracının fiziki yapısının çalgıyla uyum içinde olması önemlidir. Bazı icracıların dezavantaj gibi görünen bir alışkanlığını avantaja çevirdiği de görülmektedir. Kanun sanatçısı Göksel Baktagir, solak olduğu için mandalları iyi kullanabilmekte, sağ elini geliştirdiği için de diğer kanunilere göre avantajlı duruma gelmektedir.

Çalgının tavrı özellikleri ise, meşk usulü eğitimle ya da usta icracıların kayıtları dinlenerek kazanılmaktadır.

4.2. İcra edilecek eser ile ilgili faktörler

Bir müzik eseri, önce bestelenir, daha sonra yorumlanır ve dinleyiciye ulaşır. Yani bestecinin yaşadığı dönemi, müzikal kimliğini, kişiliğini ve duygularını yansıtan müzik eseri, bu duygulara sadık kalınarak yorumcu tarafından kendi müzikal yetenekleri doğrultusunda yeniden yaratılmaktadır. Bu sebeple geleneksel Türk saz müziğinde de, icra edilecek eserin önce bestekar ve dönem açısından incelenmesi gerekmektedir. O dönem icrasını, üslubunu bilen bir ustayla meşk edilmiş olması ya da doğru icra kayıtlarının dinlenmesi de eser hakkında icracıya bir yol çizecektir. Bestekarın ifade etmek istediği duygu; eserin formu, usulü ve melodik yapısı da göz önünde bulundurularak, icracının müzikal birikimi doğrultusunda icra edilmelidir. Bütün bu unsurlar, notasında yoruma dair işaretleri yeterli olmayan bir müziğin icrası için zaruriyet teşkil etmektedir.

Müzikal değeri ve etkisi yüksek bazı eserler icracıyı etkileyerek yorumuna katkıda bulunurken, bazen de icracının müzikalitesi ve birikimi eseri yukarılara çekebilmektedir.

Geleneksel Türk saz müziği formlarından taksim icrası ise, makam bilgisi, çok eser geçmek ve yapılmış icra kayıtlarını dinlemekle gelişen bir icra türüdür.

4.3. İcra ile ilgili faktörler

Geleneksel Türk müziği eğitim yöntemi olan meşk usulü eğitim, saz icracıları için de çok önemli bir eğitimidir. Üslup özellikleri, usta-çırak ilişkisi ile kazanılmaktadır. Notalı sisteme geçildikten sonra dahi önemini kaybetmemiştir. Bu eğitim hafızaya dayalı bir eğitimidir. Saz icracısının hafızasındaki eser sayısının onun müzikal kimliğinin oluşmasında büyük payı vardır. Sözlü eserlerin ezberlenmesinde güfte, hecelerin melodiye taksimatından dolayı kolaylık sağlamaktadır. Ancak saz eserlerinde böyle bir durum söz konusu olmadığından, ezber ve eseri hafızada tutmak zorlaşmaktadır. Bu sebeple sazencilerin ehemmiyetle bu konuya eğilmeleri gerekmektedir. Çünkü yorum, ezberlenerek özümsemiş bir eser üzerinde yapılabilmektedir.

Eser meşkiye başladıktan sonra çalgı öğrencisinin, geçtiği eserleri hâfızasına iyice yerleştirmek için başvuracağı yardımcı kaynak yoktu. Güftenin, güfte hecelerinin melodiye göre taksimatının ve yazılı ya da basılı güfte mecmualarının hâfızaya sağladığı kolaylıklardan yararlanması söz konusu değildi elbette... Bu nedenle öğrenci sâzende, hânendeye oranla çok daha ağır bir hâfıza sorunuyla karşı karşıyaydı..." (Behar, 1998)

Saz icrasında geleneksel Türk müziği perdelerini doğru kullanmak, makamları doğru tarif etmek bakımından önem arz etmektedir.

Müzikte önemli olan akıl ve zeka yeteneği de, saz müziğimizde bir icra tavrının oluşmasını ve yorumun şekil almasını sağlayan önemli unsurların başında gelmektedir.

Saz icracısının müzikal zekası, duyarlılığı ve hayal gücü, icrasına, yorumuna etki eden önemli unsurlardandır. Çünkü yorumcunun sınırlarını belirleyen müzikal zekası ve hayal gücüdür. Müzikal zeka, bilgi ve tecrübeye dayanmaktadır. Duyarlılık ise bestecinin duygularını hissedip yansıtabilmesiyle ilgilidir.

Müzik yeteneğe sahip olma şeklinde tanımlanan müzikalite ise doğuştan gelen genetik bir özelliktir. Doğuştan gelen ancak geliştirilebilen bu özellik, çalgı çalan kişi herkesten daha fazla hız kapasitesine sahip olabilmektedir. Örneğin Geleneksel sazlarımızdan tanburda ekol olarak kabul edilen Tanburi Cemil Bey, o güne kadar görülmemiş bir teknikle, tanburda zor olan hızı, seri mızrap vuruşlarını, el ve parmak becerisiyle sağlamıştır. Yani doğuştan gelen yeteneğini geliştirerek yeni bir üslup oluşturmuş, eserleri en iyi şekilde yorumlamıştır.

İcrada kıvraklık ve çabukluk, el ve parmak becerisiyle şaşırtıcı maharetler sergileyip alışılmadık ses bileşimleri oluşturmak, Tanburi Cemil Bey'in başardığı şeylerdir. Yani Paganini'nin yüz elli yıl önce kemanda yaptığını, pratik açıdan, tanburda Cemil Bey yapmıştır. Tanburi Cemil'in virtüözlüğü maalesef sadece taş plaklardaki icra ve taksimlerinde kalmıştır. Yepyeni bir tanbur çalma üslup ve ekolünün yaratıcısı olan ve çok sayıda izleyicisi bulunan Cemil Bey ardında bu virtüözlüğü uygulatabilecek ve geliştirecek nitelikte saz eserleri bırakmamıştır. (Behar, 1991)

Geleneksel Türk müziği saz icracısının eğitimi, dini müzik ya da Batı müziği eğitimi almış olması ve aileden gelen müzik kültürü, icracının müzikal kimliğini oluşturan, yorumunu etkileyen unsurlardandır. Müzik felsefesi, müzik sosyolojisi ve psikolojisi, tarih, dünya müzikleri gibi alanlarda bilgi sahibi olması da, yorumunu etkileyen önemli faktörler arasındadır.

Bir sazendenin icrası; fiziki özellikleriyle bağlantılı olduğu gibi, psikolojisi, sağlığı, yorgunluk ve konsantrasyonuyla da ilgilidir. İyi bir yorumcu olarak kabul edilen bir sazendenin bu ve benzeri nedenlerden ötürü icrası farklılık gösterebilmektedir.

Fizyolojik ve psikolojik nedenler dışında zaman ve mekan da icrayı, üslubu, hatta yorumu etkilemektedir. Konser ya da stüdyo kaydı olması; akustik ya da mikrofon kullanılması icrada etkin rol oynamaktadır. Bu açıdan bakıldığında yorum, her defasında yeniden var olmakta, yeniden inşa edilmektedir.

5. SONUÇ

Yorum, sanatın her alanını ilgilendirdiği gibi, müzikte de önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. İcracıdan icracıya, icradan icraya değişen yorum, çeşitli nedenlere bağlı olarak iyi ya da kötü yorum olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, Geleneksel Türk saz müziğinde yorumu etkileyen faktörlerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Geleneksel Türk saz müziğinde, önce müziğin üslup özelliklerinin kavranması; bunun için de notalı eğitimin yanı sıra mutlaka usta-çırak eğitiminden geçilmesi gereği tespit edilmiştir. Bu eğitim, icracıya makam bilgisi ve seslerin doğru kullanılmasının yanı sıra, çalınan çalgının tavrı ve üslubunu da kazandırmaktadır.

Teknik eser çalışmalarının dışında bol bol eser geçmek, repertuarın genişletilmesi icracıya müzikal zenginlik katmaktadır.

İcracının eğitimi, müzikalitesi, müzikal zekası, duyarlılığı, hayal gücü, akıl ve zekası yoruma etki eden önemli faktörlerdendir. Sazende önce icra ettiği çalgı ve önemli icracıları hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Daha sonra sabırla çalışmalı, müzikal ve teknik açıdan kendisini geliştirmelidir.

Geleneksel Türk müziği saz icracısının eğitimi, dini müzik ya da Batı müziği eğitimi almış olması ve aileden gelen müzik kültürü de icracının müzikal kimliğini oluşturmaktadır. Müzik felsefesi, müzik sosyolojisi ve psikolojisi, tarih, dünya müzikleri gibi alanlarda bilgi sahibi olması da, yorumunu etkileyen önemli faktörler arasındadır.

İcracının fiziki yapısının çalgıyla uyum içinde olmasının dışında, sağlık ve psikolojisi; yorgunluk ya da adaptasyonu da yorumunu etkilemektedir.

Fizyolojik ve psikolojik nedenler dışında zaman ve mekanın da icrayı, üslubu, hatta yorumu etkilediği gözlemlenmektedir. Bulgular doğrultusunda bakıldığında yorum, her defasında yeniden var olmakta, adeta yeniden inşa edilmektedir.

KAYNAKÇA

ALTUĞ, N. (1988), Birinci Müzik Kongresi Bildirileri” Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel sanatlar Genel Müdürlüğü, 14-18 Haziran 1988, s.279, Evren ofset, Ankara

AREL, H.S. (1951), “Türk Musikisinde Saz Eserlerine verilen İsimler” Musiki Mecmuası,(1951), İstanbul, No. 44, s. 3

ARSOY, İ. (2017), Üslup Kavramına Analitik Bir Bakış: Türkiye’de geleneksel Müziklerde Performans Normları, Sosyal Araştırmalar Dergisi.

BEHAR, C. (1998) Zaman Mekan Müzik, İstanbul.

BEHAR, C. (1991), Taha Toros Arşivi, İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi.

COKER, W. (1972), Music&Meaning, New York.

DERAN, E. (4 Mayıs 2011), Kişisel Görüşme, Haliç Üniversitesi Konservatuvarı, İstanbul.

FEYZİOĞLU, N. (2017), “Geleneksel Türk Sanat Musikisinin Yapısal Biçimlenmesi Bağlamında Nota icra farklılıkları meselesi ve Bir Kriter Teklifi” Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi

GERÇEK, İ. H. (2008). “Geleneksel Türk Sanat Müziğinde Meşk Sisteminden Notalı Eğitim Sistemine Geçişle İlgili Bazı Düşünceler”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı: 38, s.151-158.

OTACIOĞLU, S. G.(2008), Müzik Psikolojisi I, Öğreti Yayıncılık, Ankara.

ÖZDEMİR BİŞAK, G. (2013) , Sözlü Türk Müziğinde Yorum, Sanatta Yeterlik Tezi, İstanbul

TORUN, M. (2000).Ud Metodu-Gelenekle Geleceğe (1. Basım). Çağlar Yayınları, İstanbul.

TURA, Y. (1998) Türk Musikisinin Meseleleri, İstanbul , s. 27